
Izvirni znanstveni članek

UDC: 811.163'373.21

811.163'362.62

STAROROMANSKA ZEMLJEPISNA IMENA V JUŽNI SLOVANŠČINI IN POZNOPRASLOVANSKE GLASOVNE SPREMEMBE¹

Matej Šekli*Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU, Slovenija*

Key words: Old Romance geographical names, Old Romance, South Slavic, Proto-Slavic, Proto-Slavic sound changes

Summary: The article analyses Old Romance geographical names borrowed and integrated into early South Slavic. The late Proto-Slavic sound changes which were still operative during the first Romance-Slavic language contacts after the settling of the Slavs in the Balkan Peninsula, the Pannonian Basin and eastern Alps in the second half of the 6th century and the beginning of the 7th century will be categorized and chronologically ordered with the help of Romance-Slavic substitutional phonology.

Ključne besede: Staroromanska zemljepisna imena, stara romanščina, južna slovanščina, praslovanščina, praslovanske glasovne spremembe

Izvleček: V prispevku so obravnavana romanska zemljepisna imena v južni slovanščini v odnosu do poznopraslovanskih glasovnih sprememb. S substitucijsko metodo je določeno, katere poznopraslovanske glasovne spremembe so bile še v teku v času najstarejšega romansko-slovanskega jezikovnega stika po slovanski naselitvi Balkanskega polotoka, Panonske nižine in vzhodnih Alp od druge polovice 6. oziroma od začetka 7. stoletja dalje.

1. Uvod

1.1. Slovanska poselitev Balkanskega polotoka

Najbolj verjetna teorija o legi slovanske pradomovine se zdi severnokarpatška teorija, po kateri naj bi ta bila severno od Karpatov, tj. v t.

¹ Prispevek prikazuje del problematike s področja jezikovnih stikov (pra)slovanščine z neslovanškimi ozemeljsko stičnimi idiomi, ki je natančneje obravnavana Šekli 2014: 201–300.

i. severnokarpatsem bazenu. Njene približne meje so bile na zahodu zgornji tok reke Dnester in zgornji tok reke Visle, na severu reka Pripjat ter na vzhodu srednji tok reke Dneper.² Iz svoje prvotne pradomovine severno od Karpatov so se Slovani od ok. 500 n. š. začeli razseljevati na severovzhod, severozahod in jugozahod, ne pa tudi na jugovzhod. Povsod so prišli v stik z različnimi neslovanskimi jeziki.

Na jugozahod proti vzhodnim Karpatom so se Slovani pomikali skupaj z Avari ter v 6. stoletju prišli na Balkan, v Panonsko nižino in vzhodne Alpe. Na južnem Balkanu so naleteli na grščino, na preostalem delu Balkana, v Panoniji in vzhodnih Alpah na romanščino, kasneje, v 8. stoletju, na staro visoko nemščino ter nazadnje, v 9. stoletju, v Panonski nižini še na madžarščino.

Slovani so Balkanski polotok in vzhodne Alpe torej poselili v drugi polovici 6. stoletja. V začetku 7. stoletja, za časa rimskega papeža Gregorja I. Velikega (590–604), so prišli do jadranske obale.³ Po naselitvi prvotno romanskega (romaniziranega) jezikovnega ozemlja so od Romanov prevzeli poimenovanja za večje zemljepisne objekte, in sicer za večje vodne tokove ter urbana naselja v prvi vrsti ob jadranski obali, toda tudi na celini.

1.2. Balkanska in alpska romanščina

Romansko jezikovno ozemlje na Balkanu se je ob prihodu Slovanov razprostiralo severno od romansko-grške jezikovne meje (t. i. Jirečkove črte). Latinski napisi so bili namreč nabolj južno najdeni v antičnih mestih, kot so bili *Ulpiana/Ulpianum* (8 km južno od današnje Prištine), *Scupi* (4 km severozahodno od središča današnjega Skopja), *Naissus* (današnji Niš v Srbiji) in *Remesiana* (današnja Bela Palanka v Srbiji) v provinci Zgornja Trakija, ter v antičnih naselbinah ob Donavi do izlitia v Črno morje v provinci Spodnja Trakija.⁴

Ob prvih stikih Slovanov z Romani v 6. stoletju sta se iz ljudske latinščine preko skupne romanščine (t. i. panromanska faza) že začela oblikovati staroromanska makrogeolekta, in sicer severozahodna romanščina (tj. »prednica« alpske, severnoitalske ali galoitalske, galske in iberške romanščine) ter jugovzhodna romanščina (tj. »prednica« balkanske in osrednje-južnoitalske romanščine). Meja med obema v smeri zahod–

² Gimbutas 1971: 80.

³ Kos 1955: 44–49.

⁴ Solta 1980: 64–65.

vzhod poteka po Apeninih na črti La Spezia–Rimini, v smeri jug–sever pa po črti Koper–Solkan–Beljak.⁵

Za jugovzhodno romanščino sta značilni ohranitev romanskih nezvenečih nezvočnikov v zvenečem okolju (tj. med samoglasnikoma ali med samoglasnikom in zvočnikom) in onemitev romanskega izglasnega *-s*, za severozahodno romanščino pa šibitev (ozvenečenje, spirantizacija, onemitev) romanskih nezvenečih nezvočnikov v zvenečem okolju in ohranitev romanskega izglasnega *-s* (lat. Asg *rota(m)* ‘kolo’ > knj. it. *ruòta*, romun. *roată*: furl. *ruede*, ben. it. *roda*, *rioda*, sard. *roda*, kat. *roda*, šp. *rueda*, port. *roda*, okc. *roda*, stfrc. *rode* > frc. *roue*; lat. 2sg praes. *cantās* ‘pôješ’ > furl. *cjantis*, sard. *cantas*, kat. *cantes*, šp. *cantas*, port. *cantas*, okc. *cantas*, frc. *chantes*: it. *canti*, romun. *cânți*; lat. Apl *rotās* ‘kolesa’ > knj. it. *ruòte*, romun. *roți*: furl. *ruedis*, sard. *rodas*, kat. *rodes*, šp. *ruedas*, port. *rodas*, okc. *rodas*, stfrc. *rodes* > frc. *roues*).⁶

Izoglosa Koper–Solkan–Beljak hkrati razmejuje tudi substitute romanskih zaporedij **k^E*, **g^E*: a) zahodno od nje se v (pra)slovanščini zanju pojavljata **č*, **ž*, ki sta nastala že v alpski romanščini po alpskoromanski palatalizaciji velarov (lat. Asg *cīvitāte(m)* ‘mesto’ > rom. **Kēvetāte* > alp. rom. **Čēvedāde* (> furl. *Cividât*) → sl. **Čъvъdadъ* > nadiško sln. *Čəvdəd* ‘Čedad’; lat. Asg *silice(m)* ‘trd kamen, skala, kremen’ → Asg **silicētu(m)* ‘kjer je trd kamen, skala, kremen’ > rom. **Sēlēkētu* > alp. rom. **Sēlēgēdu* > **Sēlēžēdu* → sl. **Sъlъžidъ* > obsoško sln. *Sužīd*); b) vzhodno od nje pa **c*, **z*, ki sta nastala v (pra)slovanščini po praslovanski mlajši regresivni (drugi) palatalizaciji velarov.⁷

(Pra)slovanščina je bila torej po prihodu na Balkan v neposrednem ozemeljskem stiku tako z balkansko romanščino (lat. Asg *acētu(m)* ‘oce, kis’ > rom. **akētu* > balk. rom. **akētū* → psl. **okъtъ* > **ocъtъ* ‘ocet, kis’) kot z alpsko romanščino (lat. Asg *cruce(m)* ‘križ’ > rom. **krōke* > alp. rom. **krōge* > **krōže* → psl. **križъ* ‘križ’) ter je občno- in lastnoimensko besedje prevzemala iz obeh, pri čemer razmejevanje med izposojenkami iz enega oziroma drugega geolekta ni mogoče v primeru, da staroromanski viri izposojenk niso imeli nezvenečih nezvočnikov v zvenečem okolju ali

⁵ Zemljepisni imeni *Trst* in *Zilja* ležita zahodno od izoglose Koper–Solkan–Beljak, a vseeno izkazujeta jugovzhodnoromanske glasovne značilnosti (balk. rom. **Tērgeste* → sl. **Tъrъstъ*; balk. rom. **Gīla* → sl. **Zīla*).

⁶ Wartburg 1950: 32; Skubic 1989: 97, 100.

⁷ Prim. Skok 1926: 386; Ramovš 1926/27: 154–155, 160–165; Šturm 1927: 45–47, 1928: 22–24; Grad 1958, 1969; Skubic 1989: 101; Furlan 2002: 32–33. Najnovejša interpretacija gradiva je podana v Repanšek 2014.

glasovnih zaporedij **k^E*, **g^E* (lat. Apl *Kalendās* ‘prvi dan v mesecu’ > rom. **kalendās* → psł. **kolęda* ‘novo leto, praznovanje novega leta’).

2. Poznopraslovanske glasovne spremembe

Poznopraslovanske glasovne spremembe, ki so praslovanščino izoblikovale iz prabaltoslovanščine, so v približnem časovnem zaporedju svojega poteka bile onemitev izglasnih soglasnikov, poenostavitev soglasniških sklopov, proteza, starejša regresivna (prva) palatalizacija velarov, jotacija, preglas, monoftongizacija diftongov, mlajša regresivna (druga) palatalizacija velarov, nazalizacija (tj. nastanek nosnih samoglasnikov), progresivna (tretja) palatalizacija velarov, delabializacija **ū_l* > **y*, labializacija **a* > **o* in redukcija **i*, **u* > **b*, **b̥*.⁸ Večina od teh sprememb je bila v času najstarejših staroromansko-slovenskih jezikovnih stikov in prevzemanju staroromanskih zemljepisnih imen še tvorna oziroma še ni nastopila.

2.1. Praslovanska poenostavitev soglasniških sklopov

Staroromanski soglasniški sklop **ps* je bil v južno slovanščino prevzet kot **s*: rom. **ps* → sl. **s* (lat. *Apsarum* > balk. rom. **Apsaru* → sl. **Osorъ* > čak. *Osör* ‘kraj na otoku Cresu’; lat. **Sampsichum* > balk. rom. **Sampsiku* → sl. **Sopsъkъ* > čak. *Sūsak* ‘otok v Kvarnerju’). Praslovanska poenostavitev soglasniških sklopov, ki v praslovanščini niso mogli stati na začetku besede, je bila v času prevzemanja še tvorna: psł. **ps* > **s*.

2.2. Praslovanska proteza

Staroromanski vzglasni samoglasnik **ū*- ima v prevzetih zemljepisnih imenih v južni slovanščini protezični **v*:- rom. **ū* → sl. **ūū*- > **vy*- (lat. *Utinum* > alp. rom. **Ūđenu* (> furl. *Udin*) → sl. **(V)yđъnъ* > nar. sln. *Vídъn* ‘kraj v Furlaniji; knj. sln. Videm, furl. Udin, it. Udine’).⁹ V času prevzema krajevnega imena *Viden* v (južno) slovanščino, je bila praslovanska proteza torej še tvorna: psł. **ū*-, **u*- > **ūū*-, **uu*- > **vy*-, **vъ*-.

⁸ Shevelov 1964: 187–390; Šekli 2014: 201–300.

⁹ Med občnoimenskimi romanizmi protetični **v* izkazuje na primer lat. *hortus* ‘vrt’ > balk. rom. **ortu* → sl. **(v)ьrtъ* (> stesl. **vrtъ*, sln. *vrt*).

2.3. Praslovanska jotacija

Na mestu staroromanskih soglasniških sklopov **Cj* ima južna slovanščina v prevzetih zemljepisnih imenih palatale **C'*: rom. **Cj* → sl. **C'* (lat. *Durachium* > balk. rom. **Dorākju* → sl. **Dьrаѣъ* > štok. *Drāč* 'Durrës, mesto ob jadranski obali v Albaniji'; lat. **Plagia* (← gr. *πλάγιος* 'poševen') > balk. rom. **Plāgja* → sl. **Plaža* > čak. *Plāža* 'naselje na otoku Hvaru'; lat. *Arsia* > balk. rom. **Arsja* → sl. **Orša* > čak. *Rāša* 'reka v Istri'; lat. *Carnium* > balk. rom. **Karnju* → sl. **Kornъ* > sln. *Krānj* 'kraj na Gorenjskem'; rom. **Castelliōne(m)* > balk. rom. **Kasteljōne* → sl. **Kostъlunъ* > čak. *Košljūn* 'otoček v Punatskem zalivu na otoku Krku'; lat. *Tragurium* > balk. rom. **Tragūrju* → sl. **Trogьъ* > čak. *Trogīr* 'kraj v južni Dalmaciji'). Praslovanska jotacija je torej potekala tudi v času po njihovem prevzemu.

2.4. Praslovanski preglas

Staroromanske izposojenke v južni slovanščini izkazujejo preglas *u*-jevskega samoglasnika v položaju za romanskimi palatali in *r*.¹⁰ rom. **C'O/*rO* → sl. **C'E/*rE* (lat. *Iūdaeus* 'Jud' > rom. **Žūdēus* (?) → psl. **Žyďъ* > **Židъ* 'Jud' (> stesl. *Žid-inъ* 'Jud'); lat. *crux* 'križ', Asg *crucem* > rom. **krōke* > alp. rom. **krōge* > **krōže* → psl. **kryžъ* > **križъ* 'križ' (> stesl. *križъ* 'križ'). Od zemljepisnih imen tovrstni preglas izkazuje na primer eksonim lat. *Rōma* 'Rim' > rom. **Rōma* → psl. **Rymъ* > **Rimъ* 'Rim' (> stesl. *Rimъ* 'Rim')).

2.5. Praslovanska monoftongizacija diftongov

V romanskih zemljepisnih imenih v južni slovanščini se na mestu staroromanskih diftongov **aj*, **au* v istozložnem položaju pojavljata (južno)slovanski zaporedji **oj*, **ov*: rom. **aj*, **au* → **oj*, **ov* (lat. **Laurentium* > balk. rom. **Laurentju* > **Laurenču* → sl. **Lovręѣъ* > čak. *Lovręč* 'kraj v Istri'; lat. **Tauriana(m)* > balk. rom. **Taурjāna* → sl.

¹⁰ Manj verjetno se zdi, da obliki **križъ*, **Rimъ* odražata južnoslovansko stanje ob Jadranu v 7. in 8. stoletju, ko naj bi se **y* že približeval **i*, od koder naj bi se razširili še na slovanski vzhod in zahod (na primer Bezlaž 1995: 180). Glasovna razlika med **y* in **i* je v južni slovanščini namreč potrjena vsaj še v drugi polovici 9. stoletja v stari cerkveni slovanščini (863–885), medtem ko je sovpadanje obeh glasov dokumentirano šele v drugi polovici 10. stoletja v jeziku Brižinskih spomenikov (972–1039).

***Tovfanz** > štok. *Tovrljan* ‘reka v okolici Niša’).¹¹ Iz tega dejstva je mogoče sklepati, da v času prevzemanja praslovanska monoftongizacija diftongov ni bila več tvorna.

2.6. Praslovanske mlajša regresivna (druga) palatalizacija velarov

Starobalkanskoromanska **k*, **g* v položaju pred sprednjimi samoglasniki v južno slovanščino nista bila prevzeta kot **č*, **ž*, temveč kot **c*, **ȝ*. rom. **k^E*, **g^E* → sl. **c*, **ȝ* (lat. *Celeia(m)* > rom. **Kelēja* > balk. rom. **Kelēja* → sl. ***Celjje** > sln. *Célje* ‘mesto na južnem Štajerskem’; lat. *Crexi* (zapisano kot gr. *Kρέψα*) > balk. rom. **Kresu* ≥ **Kersu* (po premetu *re* ≥ *er*) (> dalm. **Kerso* → it. *Cherso*) → sl. ***Cersz** > SZ čak. *Crēs* ‘otok v Kvarnerju’; lat. *Centōna(m)* > balk. rom. **Kentōna* → sl. ***Četyna** > štok. *Cětina* ‘reka v južni Dalmaciji’; lat. *Civitāte(m)* > balk. rom. **Kęvętāte* → sl. ***Cъbъtatъ** > štok. *Cāptat*, *Cāvtat* ‘mesto v južni Dalmaciji’; balk. rom. **Gila* → sl. ***Žila** > sln. *Zilja* ‘reka v vzhodnih Alpah’; lat. *Genta(m)* > balk. rom. **Genta* → sl. ***Žeta** > štok. *Zeta* ‘reka v Črni gori’). To pomeni, da je bila praslovanska starejša regresivna (prva) palatalizacija velarov v času intenzivnejših staroromansko-slovanških jezikovnih stikov že zaključena. Nasprotno pa je bila v dobi prevzemanja teh zemljepisnih imen v teku praslovanska mlajša regresivna (druga) palatalizacija velarov, in sicer je do nje prihajalo pred vsemi sprednjimi samoglasniki.

2.7. Praslovanska nazalizacija

Staroromanski zaporedji **ENC*, **ONC* se v južni slovanščini odražata kot **ęC*, **ȝC*. rom. **ENC*, **ONC* → sl. **ęC*, **ȝC* (lat. *Parentium* > balk. rom. **Parentiju* > **Parenču* → sl. ***Porečъ** > čak. *Porëč* ‘kraj v Istri’; lat. *Carantanum* > balk. rom. **Karantānu* → sl. ***Korotanz** > sln. *Korotān* ‘Korotan, Koroška’). To dejstvo dokazuje, da je južna slovanščina v času prevzemanja poznala nosniške prvine, pri čemer ni jasno, ali so to bile še dvoglasniške zveze **ENC*, **ONC* ali že nosni samoglasniki **ęC*, **ȝC*.

¹¹ Izjema je morda lat. *Poetovio* > balk. rom. **Petoŭiju* → sl. **Pbtujъ* > sln. *Ptūj*. Iz tega je mogoče sklepati, da so Slovani za Ptuj slišali prej kot za mesta ob jadranski obali in drugod po Balkanu.

2.8. Praslovanska progresivna (tretja) palatalizacija velarov

Na mestu staroromanskih **k*, **g* v položaju za sprednjimi samoglasniki ima južna slovanščina **c*, **ʒ*: rom. **^Ek*, **^Eg* → sl. **c*, **ʒ* (lat. *Longaticum* > balk. rom. **Longātēku* → psl. **Lōgatsьcь* > sln. *Logatēc*; lat. *Serdica(m)* > balk. rom. **Serdeka* → psl. **Serďьcь* > csl. *Srěďьcь* (staro poimenovanje današnje Sofije)). V času prevzemanja teh zemljepisnih imen je slovanščina namreč še poznala zaporedja **^Ek*, **^Eg*, do praslovanske regresivne (tretje) palatalizacije velarov pa je prišlo po prevzemu.

2.9. Praslovanska delabializacija **ū* > **y*

Staroromanska zemljepisna imena v južni slovanščini izkazujejo substitucije rom. **ū* → sl. **y* (lat. **Alluvium* > balk. rom. **Allūvju* → sl. **Olybь* > čak. *Olib* ‘otok v zadarskem arhipelagu’; lat. **Glemōna* (ok. 610 in *Glemona*) > alp. rom. **Glēmōna* (> furl. *Glemone*) → sl. **Gľьmynь* > nar. sln. *Gumín* ‘kraj v Furlaniji; knj. sln. *Gumin*, furl. *Glemone*, it. *Gemona*’; lat. *Salōna* > balk. rom. **Salōna* → sl. **Solynь* > čak. *Solīn* ‘kraj v južni Dalmaciji’). Tovrstna substitucija kaže na to, da se v času prevzema praslovanska delabializacija **ū* > **y* še ni zgodila.

2.10. Praslovanska labializacija **a* > **o*

Staroromanskemu **a* v zemljepisnih imenih ustreza južnoslovanski **o*: rom. **a* → sl. **o* (lat. *Aquilēia* > alp. rom. **Agoľēja* (> furl. *Aolée* > *Olée* star.) → sl. **Ogьlějь* > sln. *Oglěj* ‘kraj v Furlaniji’; lat. *Capra* > balk. rom. **Kapa* → sl. **Kopрь* > sln. *Kōpər* ‘kraj v Istri’; lat. *Cattarum* > balk. rom. **Kattaru* → sl. **Kotorь* > štok. *Kōtor* ‘kraj v črnogorskem primorju’). Do praslovanske labializacije **a* > **o* je torej prišlo v času po najstarejših jezikovnih stikih slovanščine z romanščino.

2.11. Praslovanska redukcija **i*, **u* > **ь*, **ъ*

Staroromanskima **e*, **o* v zemljepisnih imenih ustrezata južnoslovanska **ь*, **ъ*: lat. **i/*e*, **u/*o* > rom. **e*, **o* → sl. **ь*, **ъ* (lat. *turris* ‘stolp’ → balk. rom. **Tōrre* → sl. **Tьрь* > čak. *Tār* ‘kraj v Istri’; lat. *Muccurum* > balk. rom. **Mōkkōru* → sl. **Mькьрь* > čak. *Makār* ‘kraj v južni Dalmaciji’; lat. *Tergeste(m)* > balk. rom. **Tērgēste* → sl. **Tьръьсть*, Gsg **Tьръьста* > sln. **Tərzəst* > *Tərst*, Gsg **Tərzsta* > *Tərsta* ‘kraj severno

od Istre ob jadranski obali'; lat. *Pingvente(m)* > balk. rom. **Pęgente* ≥ **Pełgente* (po prekozičnoj disimilaciji $n-n \geq l-n$) → sl. **Bъlъęęъ* > istrsko sln. *Buzet*, čak. *Buzet* 'kraj o Istri'; lat. *Ad Portulam* > balk. rom. **Adpōrtōla* → psł. **Opertъlsъ* > čak. *Oprtalj* 'kraj v Istri'; lat. **Curicum* (← gr. *Κούρικον*) > balk. rom. **Kōręku* → psł. **Kъrъkъ* > čak. *Křk* 'otok v Kvarnerju'). Praslovanska redukcija **i*, **u* > **ъ*, **ъ* se je torej zgodila v času po najstarejših jezikovnih stikih slovanščine z romanščino.

2.12. Praslovanska metateza likvid

Staroromanskim dvoglasniškim zvezam **CaRC*, **CeRC* (**R* = **r*, **l*) v prevzetih zemljepisnih imenih ustrezajo slovanske dvoglasniške zveze */*CoRC*, **CeRC* [**CaRC*, **CeRC*]: rom. **CaRC*, **CeRC* → sl. */*CoRC*, **CeRC* [**CaRC*, **CeRC*] (lat. *Arba* > balk. rom. **Arba* → sl. **Orbъ* > čak. *Răb* 'otok v Kvarnerju'; lat. **Albanta* (860 *ad Labantam*) > balk. rom. **Albanta* → sl. **Olbotъ* > sln. *Lábot* 'kraj v Podjuni, nem. Lavamünd'; lat. **Carsum* > balk. rom. **Karsu* → sl. **Korsъ* > sln. *Kräs* 'pokrajina na Primorskem'; lat. *Scardōna* > balk. rom. **Skardōna* → sl. **Skordynъ* > čak. *Skradin* 'kraj v srednji Dalmaciji'; lat. *Syrmium* > balk. rom. **Sermium* (?) → sl. **Sermъ* > štok. *Srijēm*, *Srēm* 'pokrajina vzhodno od Slavonije'; lat. *Melita* > balk. rom. **Melta* → sl. **Melъ* > štok. *Mljět* 'otok v južni Dalmaciji'). To pomeni, da v času prvih stikov Slovanov z staro romanščino do premeta jezičnikov še ni prišlo.

3. Sklep

Glasoslovna analiza staroromanskih zemljepisnih imen v zgodnji južni slovanščini potrjuje, da je bila večina poznopraslovanskih glasovnih sprememb v času najstarejših romansko-slovanskih jezikovnih stikov na Balkanskem polotoku in vzhodnih Alpah v drugi polovici 6. stoletja in v začetku 7. stoletja še vedno v teku. Glasovni substituciji tipa rom. **k^E*, **g^E* → sl. **c*, **z* (balk. rom. **Kersu* → sl. **Cersъ*, balk. rom. **Gīla* → sl. **Zīla*) in rom. **auC* → sl. **ovC* (balk. rom. **Laurentju* > **Laurenču* → sl. **Lovręčъ*) potrujeta, da starejša regresivna (prva) palatalizacija velarov in monoftongizacija diftongov nista bili več v teku. Vse ostale poznopraslovanske glasovne spremembe pa so ali bile v teku ali pa je do njih prihajajo po prevzemanju, kar potrjujejo naslednje romansko-slovanske glasovne substitucije, in sicer poenostavitev soglasniških sklopov: rom. **ps* → sl. **s* (balk. rom. **Apsaru* → sl. **Osorъ*), nastanek protetičnih drsnikov:

rom. **ū-* → sl. **uū-* > **vy-* (alp. rom. **Ūdenu* → sl. **(V)udьnъ*), jotacija:
 rom. **Ĉi* → sl. **Ĉ'* (balk. rom. **Arsja* → sl. **Orša*), preglas **ō* v položaju z
 r: rom. **rō* → sl. **ry* > **ri* (rom. **Rōma* → sl. **Rymъ* > **Rimъ*), mlajša
 regresivna (druga) palatalizacija velarov (prim. zgoraj sl. **Cersъ*, **Ziía*),
 nazalizacija: rom. **ENC*, **ONC* → sl. **ĕC*, **oC* (balk. rom. **Parentju* >
**Parenču* → sl. **Poręčъ*, balk. rom. **Karantānu* → sl. **Korq̄tanъ*),
 progresivna (tretja) palatalizacija velarov: rom. **^Ek*, **^Eg* → sl. **ċ*, **ž* (balk.
 rom. **Longāteku* → sl. **Logatъcъ*), delabializacija of **ū_l* > **y*: rom. **ū* →
 sl. **y* (balk. rom. **Allūvju* → sl. **Olybъ*), labializacija **a* > **o*: rom. **a* →
 sl. **o* (balk. rom. **Kapra* → sl. **Kopръ*), redukcija **i*, **u* > **ъ*, **ь*: rom. **ĕ*,
**o* → sl. **ъ*, **ь* (bak. rom. **Koręku* → sl. **Kъръkъ*, balk. rom. **Torre* → sl.
**Tъръ*).

(Balkansko)romansko	(Pra)slovansko	Zgledi
<i>*ps</i> →	<i>*s</i>	rom. <i>*Apsaru</i> → sl. <i>*Osorъ</i>
<i>*ū</i> →	<i>*vy</i>	rom. <i>*Ūdenu</i> → sl. <i>*(V)udьnъ</i>
<i>*k_i</i> →	<i>*č</i>	rom. <i>*Dorākju</i> → sl. <i>*Dъračъ</i>
<i>*g_i</i> →	<i>*ž</i>	rom. <i>*Plāgja</i> → sl. <i>*Plaža</i>
<i>*s_i</i> →	<i>*š</i>	rom. <i>*Arsja</i> → sl. <i>*Orša</i>
<i>*n_i</i> →	<i>*ň</i>	rom. <i>*Kamju</i> → sl. <i>*Korňъ</i>
<i>*l_i</i> →	<i>*l̃</i>	rom. <i>*Kastēl̃jōne</i> → sl. <i>*Kostъl̃nъ</i>
<i>*r_i</i> →	<i>*f</i>	rom. <i>*Tragūrju</i> → sl. <i>*Trogъfъ</i>
<i>*C'ū</i> →	<i>*C'i</i>	rom. <i>*Ūdēus</i> (?) → psl. <i>*Židъ</i>
<i>*rō</i> →	<i>*ri</i>	rom. <i>*Rōma</i> → psl. <i>*Rimъ</i>
<i>*auC</i> →	<i>*ovC</i>	rom. <i>*Laurentju</i> → sl. <i>*Lovręčъ</i>
<i>*k^E</i> →	<i>*ċ^E</i>	rom. <i>*Keleja</i> → sl. <i>*Celъje</i>
<i>*g^E</i> →	<i>*ž^E</i>	rom. <i>*Gila</i> → sl. <i>*Ziía</i>
<i>*ENC</i> →	<i>*ĕC</i>	rom. <i>*Parentju</i> → sl. <i>*Poręčъ</i>
<i>*ONC</i> →	<i>*oC</i>	rom. <i>*Karantānu</i> → sl. <i>*Korq̄tanъ</i>
<i>*ikV</i> →	<i>*ĕcV</i>	rom. <i>*Longātiku</i> → sl. <i>*Logatъcъ</i>
<i>*ū/*ō</i> →	<i>*y</i>	rom. <i>*Ūdenu</i> → sl. <i>*(V)udьnъ</i>
<i>*(C)aRC</i> →	<i>*(C)oRC</i>	rom. <i>*Karsu</i> → sl. <i>*Korъ</i>
<i>*CeRC</i> →	<i>*CeRC</i>	rom. <i>*Melta</i> → sl. <i>*Melъ</i>
<i>*a</i> →	<i>*o</i>	rom. <i>*Kapra</i> → sl. <i>*Kopръ</i>
<i>i</i> > <i>*ĕ</i> →	<i>*ъ</i>	rom. <i>*pępęru</i> → sl. <i>*pъpъръ</i>
<i>u</i> > <i>*o</i> →	<i>*ь</i>	rom. <i>*skandola</i> → sl. <i>*skodъla</i>

Odražanje poznopraslovanskih glasovnih sprememb v staroromanskih zemljepisnih imenih v zgodnji južni slovanščini

Literatura:

- Bezljaj, France. 1976, 1982, 1995, 2005, 2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika* I–V. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU.
- Boček, Vít. 2009). Hláskové substitute v nejstarších romanismech ve slovanských jazycích. *Studia etymologica Brunensia* 6. S. 59–65.
- Boček, Vít. 2010. *Studie k nejstarším romanismům ve slovanských jazycích. Studia etymologica Brunensia* 9. Praha: Lidové noviny.
- Furlan, Metka. 2002. Predslovanska substratna imena v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 8/2. S. 29–35.
- Gimbutas, Marija. 1971. *The Slavs*. Series Ancient Peoples and Places. London: Thames and Hudson.
- Grad, Anton. 1958. Contribution au problème de la sonorisation des consonnes intervocaliques latines. *Linguistica* 3/2. S. 33–40.
- Grad, Anton. 1969. Importance de quelques toponymes slovènes pour la géographie linguistiques romane. *Actes du Xe Congrès de Linguistique et Philologie Romanes (Strasbourg, 1962)* III. Paris. S. 1176–1184.
- Holzer, Georg. 1995. Die Einheitlichkeit des Slavischen um 600 n. Chr. und ihr Zerfall. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 41. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. S. 55–89.
- Holzer, Georg. 2007. *Historische Grammatik des Kroatischen: Einleitung und Lautgeschichte der Standardsprache*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang.
- Kos, Milko. 1955. *Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Ramovš, Fran. 1926/27. O prvotnih južsl. substitucijah za balk.-lat. k, g pred e, i. *Južnoslovenski filolog* VI. S. 153–165.
- Ramovš, Fran. 1936. *Kratka zgodovina slovenskega jezika* I. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Repanšek, Luka. 2014. *Keltski prežitki v slovenski toponimiji: Prispevek k metodologiji preučevanja*. Doktorska disertacija.
- Shevelov, George Y. 1964. *A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Skok, Petar. 1926. Zur Chronologie der Palatalisierung von c, g, qu, g□ vor e, i, y, □ im Balkanlatein. *Zeitschrift für romanische Philologie* 46. S. 385–410.
- Skubic, Mitja. 2002, ¹1988. *Romanski jeziki*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za romanske jezike in književnosti.
- Skubic, Mitja. ⁴2007, ¹1989. *Uvod v romansko jezikoslovje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za romanske jezike in književnosti.
- Snoj, Marko. ²2003, ¹1997. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- Snoj, Marko. 2009. *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.
- Solta, Georg Renatus. 1980. *Einführung in die Balkanlinguistik mit besonderer Berücksichtigung des Substrats und des Balkanlateinischen*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

- Šanjek, Franjo (ur.). 2003. *Povijest Hrvata. I. Srednji vijek*. Glavni urednik Franjo Šanjek. Zagreb: Školska knjiga.
- Šega, Agata. 1998. Contributo alla conoscenza dei latinismi e romanismi antichi in sloveno. *Linguistica* 38/2. S. 63–85.
- Šega, Agata. 2007. Nekaj ugotovitev o glasovnih značilnostih vulgarnolatinških predlog za starejše latinizme in romanizme v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2. S. 397–408.
- Šega, Agata. 2013. Quelques pistes pour l'investigation des traces des premiers contacts linguistique slavo-romans dans la toponymie slovène. *Linguistica* 53/1. S. 17–29.
- Šekli, Matej. 2009. On Romance-Alpo-Slavic substitutional accentology: the case of the pre-Slavic masculine substrate place names in Slovene. *Stressing the past: papers on Baltic and Slavic accentology*. Studies in Slavic and general linguistics 35. Edited by Thomas Olander, Jenny Helena Larsson. Amsterdam. S. 145–160.
- Šekli, Matej. 2012. Notranja delitev neprevzetega in prevzetega besedja v praslovanščini. *Individualna in kolektivna dvojezičnost*. Uredili Petra Stankovska, Maria Wtorkowska, Jozf Pally. Slavica Slovenica 1. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slavistiko. S. 369–381.
- Šekli, Matej. 2013. Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 19/2. S. 291–315.
- Šekli, Matej. 2014. *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov 1: Od praindoevropsčine do praslovanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Šimunović, Petar. 2005. *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Štih, Peter, Simoniti, Vasko. 2009. *Na stičišču svetov: Slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja*. Ljubljana: Modrijan.
- Šturm, Fran. 1927. Refleksi romanskih palataliziranih konzonantov v slovenskih izposojenkah. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 6. Ljubljana. S. 45–85.
- Šturm, Fran. 1928. Romanska lenizacija medvokaličnih konzonantov in njen pomen za presojo romanskega elementa v slovenščini. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 7. S. 21–46.
- Tekavčič, Pavao. 1970. *Uvod u vulgarni latinitet*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- von Wartburg, Walther. 1950. *Die Ausgliederung der romanischen Sprachräume*. Bern: Francke.